A TÖRVÉNYSZÉK ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2014. november 27.*

„Verseny — Kartellek — A hálózati transzformátorok piaca — Az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértését megállapító határozat — A tagállamok közötti kereskedelem érintettsége — A vállalkozás fogalma — A jogsértő magatartás betudhatósága — Az anyavállalat által a leányvállalatának magatartása feletti meghatározó befolyás tényleges gyakorlásának vélelme — Indokolási kötelezettség”

A T-517/09. sz. ügyben,

az **Alstom** (székhelye: Levallois-Perret [Franciaország], képviselik: J. Derenne és A. Müller-Rappard ügyvédek)

felperesnek

az **Európai Bizottság** (képviselik kezdetben: A. Bouquet, N. von Lingen és K. Mojzesowicz, később: M. Bouquet, K. Mojzesowicz és P. van Nuffel, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/39.129 – „hálózati transzformátorok”-ügy) 2009. október 7-én hozott C (2009) 7601 végleges bizottsági határozat megsemmisítése iránti kérelme tárgyában,

A TÖRVÉNYSZÉK (harmadik tanács),

tagjai: Czúcz O. elnök (előadó), I. Labucka és D. Gratsias bírák,

hivatalvezető: C. Kristensen tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2012. július 9-i tárgyalásra,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: francia.

Ítéletet

A jogvita előzményei és a megtámadott határozat

1 A jelen ügyben az érintett ágazat a hálózati transzformátorok, a takaréktranszformátorok és a 380 kV vagy az annál nagyobb feszültségű söntfojtók ágazata. A hálózati transzformátor nagy jelentőségű elektromos alkatrész, amelynek feladata a feszültség csökkentése vagy növelése egy áramkörön belül. E transzformátorokat különálló berendezésként vagy a kulcsrakész erőművek részeként értékesítik.

2 A jelen jogvita szempontjából releváns időszakban, vagyis 1999. június 9. és 2003. május 15. között az Alstom T&D SA a hálózati transzformátorok piacán tevékenykedett. Ezen időszak alatt a felperes, azaz az Alstom végig az Alstom France SA (1999 augusztusától a neve Alstom Holdings) tőkéjének 100%-os tulajdonosa volt, maga ez utóbbi társaság pedig az Alstom T&D tőkéjének volt a 100%-os tulajdonosa.

3 Miután az Alstom-csoport eladta a hálózati transzformátorok gyártásával kapcsolatos tevékenységet az Areva-csoportnak, az Alstom T&D-t 2004-ben átruházták az Areva SA irányítása alatt álló Areva-csoportra, majd átnevezték Areva T&D SA-ra.

4 2007. augusztus 8. és 2008. március 18. között az Európai Közösségek Bizottsága tájékoztatáskéréseket küldött a felperesnek, amelyeket az 2007. szeptember 7-én és 2008. február 28-án válaszolt meg.

5 2008. szeptember 30-án a Bizottság a megtámadott határozat címzettjei ellen a hálózati transzformátorok piacát érintő eljárás megindításáról határozott.

6 A kifogásközlést a Bizottság 2008. november 20-án fogadta el. A felperes erre 2009. január 20-án válaszolt. A meghallgatásra 2009. február 17-én került sor.

7 A Bizottság 2009. október 7-én elfogadta az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban hozott C (2009) 7601 végleges bizottsági határozatot (COMP/39.129 – „hálózati transzformátorok”-ügy) (a továbbiakban: megtámadott határozat), amelyben megállapította, hogy az Areva T&D és a felperes megsértette az EK 81. cikket és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás (a továbbiakban: EGT-Megállapodás) 53. cikkét, és a felperessel szemben 16,5 millió euró összegű bírságot szabott ki, amelyből 13,5 millió euró összegért az Areva T&D egyetemlegesen felelt.

8 A megtámadott határozatban a Bizottság megállapította, hogy az Areva T&D legalább 1999. június 9. és 2003. május 15. között részt vett a „*gentlemen’s agreementben* (GA)”, egy olyan jogellenes kartellben, amely az Európai Gazdasági Térség (EGT) egész területére kiterjedt, és a hálózati transzformátorok európai és japán gyártói között kötött szóbeli megállapodásból állt, és amelynek tárgya az volt, hogy az európai és japán gyártók tiszteletben tartják egymás hazai piacait, és tartózkodnak az azokon történő értékesítésektől.

9 A *gentlemen’s agreement* szervezését illetően a Bizottság megállapította, hogy az abban részt vevő vállalkozások két, európai és japán csoportra oszlottak, mindkét csoportnak ki kellett jelölnie a titkársági feladatok ellátására egy vállalkozást, és a jogsértés teljes időtartama alatt a Siemens volt az európai csoport titkára, a Hitachi pedig a japáné. A Bizottság azt is megállapította, hogy a piacfelosztó megállapodást olyan megállapodás egészítette ki, amely a másik csoport területéről származó közbeszerzési eljárások (projektek) bejelentésére irányult, továbbá hogy e projekteket be kellett jelenteni a másik csoport titkárának, annak érdekében, hogy azokat felosszák.

10 A megtámadott határozat a hálózati transzformátorok piacára vonatkozik, függetlenül attól, hogy különálló termékként értékesítik azokat vagy kulcsrakész projektek részét képezik, kivéve a gázszigetelt kapcsolóberendezéseken alapuló erőművek részeként értékesített hálózati transzformátorokat,

amelyekkel már az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2007. január 24-én hozott C (2006) 6762 végleges határozat (COMP/F/38.899 – „gázszigetelt kapcsolóberendezések”-ügy) (az összefoglalót közzétették: HL 2008. C 5., 7. o.) foglalkozott.

11 A megtámadott határozat 5.5. pontjában, a (171)–(174) preambulumbekezdésben a Bizottság megállapította, hogy a *gentlemen's agreement* hatással volt a tagállamok közötti, valamint az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelemre.

12 A megtámadott határozat 6. pontjában, a (183)–(205) preambulumbekezdésben a Bizottság megállapította, hogy a felperes és az Areva T&D egyetemlegesen felelős az 1999. június 9. és 2003. március 25. között elkövetett jogsértésért. Ezzel összefüggésben megállapította egyrészt, hogy miután az Areva T&D – a jogsértés időszakában Alstom T&D – a felperes 100%-os tulajdonában állt, a Bizottság vélelmezhette, hogy a felperes meghatározó befolyást gyakorolt az Areva T&D magatartására, másrészt hogy a felperes nem adott elő olyan érveket, amelyek ezt a vélelmet megdöntötték volna.

13 A felperessel, illetve az Areva T&D-vel szemben kiszabott bírság összege közötti különbséget az magyarázza, hogy a Bizottság az Areva T&D esetében a bírságot 18%-kal csökkentette a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló közleményen (HL 2002. C 45., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 155. o.) kívül tanúsított hatékony együttműködéséért.

14 A Bizottság a megtámadott határozatról a felperest 2009. október 8-i levelében értesítette, amelyet az 2009. október 9-én vett kézhez.

Az eljárás és a felek kérelmei

15 A Törvényszék Hivatalához 2009. december 21-én benyújtott keresetlevelével a felperes előterjesztette a jelen keresetet.

16 A felperes azt kéri, hogy a Törvényszék:

– semmisítse meg a megtámadott határozatot;

– semmisítse meg a számvitelért felelős tisztségviselő 2009. december 10-i levelét;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

17 A Bizottság egyfelől ellenkérelmet nyújtott be, amelyet a Törvényszék Hivatala 2010. április 19-én vett nyilvántartásba, és amelyben a Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– utasítsa el a megtámadott határozat megsemmisítése iránti keresetet;

– a felperest kötelezze a költségek viselésére.

18 A Bizottság másfelől elfogadhatatlansági kifogást emelt, amelyet a Törvényszék Hivatala 2010. április 19-én vett nyilvántartásba, és amely a számvitelért felelős tisztviselő levelének megsemmisítése iránti kérelemre vonatkozik. Ezen elfogadhatatlansági kifogásában a Bizottság azt kéri, hogy a Törvényszék:

– utasítsa el a számvitelért felelős tisztviselő levelének megsemmisítése iránti keresetet mint nyilvánvalóan elfogadhatatlant;

– másodlagosan állapítsa meg, hogy a kérelemről nem szükséges határozni;

– de mindenképpen:

  – a felperest kötelezze a költségek viselésére;

  – másodlagosan állapítsa meg, hogy a felek maguk viselik saját költségeiket.

19 A Törvényszék Hivatalához 2010. június 18-án benyújtott beadványában a felperes észrevételeket tett az elfogadhatatlansági kifogással kapcsolatban. Ebben azt kéri, hogy a Törvényszék:

– utasítsa el az elfogadhatatlansági kifogást, és hívja fel a Bizottságot érdemi védekezésének előterjesztésére;

– másodlagosan, egyesítse az elfogadhatatlansági kifogás vizsgálatát és az ügy érdemének vizsgálatát, és hívja fel a Bizottságot érdemi védekezésének előterjesztésére;

– a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

20 2011. október 24-én az ügyet a harmadik tanácsban eljáró másik előadó bírónak osztották ki.

21 A Törvényszék (harmadik tanács) 2012. április 24-i Alstom kontra Bizottság végzésében (az EBHT-ban nem tették közzé) megállapította, hogy a számvitelért felelős tisztviselő levelének megsemmisítése iránti kérelemről már nem szükséges határozni, és úgy döntött, hogy a költségekről később határoz.

22 Az előadó bíró jelentése alapján a Törvényszék (harmadik tanács) úgy határozott, hogy az eljárási szabályzatának 64. cikke szerinti pervezető intézkedések keretében felhívja a feleket, hogy adjanak választ kérdéseire, amely felhívásnak a felek a kitűzött határidőn belül eleget tettek, és a Törvényszék megnyitotta a szóbeli szakaszt.

23 A Törvényszék a 2012. július 9-én tartott tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előadásait és a Törvényszék kérdéseire adott válaszaikat.

24 Tekintettel a jelen ügy és a T-521/09. sz., Alstom Grid kontra Bizottság ügy közötti kapcsolatra, a Törvényszék úgy határozott, hogy az e két ügyben hozott ítéletét egyszerre hirdeti ki. A T-521/09. sz., Alstom Grid kontra Bizottság ügyben a Törvényszék az eljárást a Bíróság által a C-231/11. P. sz., Bizottság kontra Siemens Österreich és társai ügyben hozott, az eljárást befejező határozatának kihirdetéséig, vagyis 2014. április 10-ig felfüggesztette.

A jogkérdésről

25 A megtámadott határozat megsemmisítése iránti keresetet a felperes három jogalapra alapította. Az első jogalap a két társaság egyetemleges felelősségének megállapításával kapcsolatos jogszabályok megsértésére vonatkozik. E jogalap két részből áll, alapja először is az egyetemleges felelősségre alkalmazandó ítélkezési gyakorlat megsértése, másodszor pedig a büntetések egyéniesítésével kapcsolatos általános elv megsértése, mivel az egyetemlegesség nem megalapozott. A második jogalap az indokolási kötelezettség megsértésén alapul. E jogalap három részből áll, amelyek alapja először is a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelem érintettségére vonatkozó indokolás elégtelen volta, másodszor a Bizottság azon megállapításának hiányos indokolása, hogy a felperes nem döntötte meg a leányvállalata tevékenységéért őt terhelő felelősségre vonatkozó vélelmet, harmadszor pedig a leányvállalata mellett fennálló felelősséggel kapcsolatos ellentmondásos indokolás. A harmadik jogalap a leányvállalatok által elkövetett jogsértések anyavállalatnak való betudhatóságára vonatkozó szabályokkal kapcsolatban az EK 81. cikk megsértésén alapul.

26 A Törvényszék megítélése szerint elsőként a második jogalap első részét kell megvizsgálni, amely a tagállamok közötti kereskedelem érintettségével kapcsolatos bizottsági indokolásra vonatkozik, majd ezt követően másodikként kell vizsgálni azokat a jogalapokat és azok részeit, amelyek leányvállalata, azaz a *gentlemen's agreementben* való részvétele idején Alstom T&D, a megtámadott határozat elfogadása idején Areva T&D, és 2010 januárjától az Alstom általi felvásárlása nyomán Alstom Grid SAS nevű társaság (a továbbiakban: T&D leányvállalat) magatartását a felperesnek betudó bizottsági határozatra vonatkoznak.

1. *A második jogalap első részéről, amely a kereskedelem érintettségére vonatkozó indokolás elégtelenségén alapul*

27 Második jogalapjának első részében a felperes előadja, hogy a Bizottság nem indokolta kellően azt a megállapítását, hogy a *gentlemen's agreement* érintette a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelmet.

28 Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy az EK 253. cikkben előírt indokolási kötelezettség olyan lényeges eljárási szabálynak minősül, amelyet külön kell választani az indokolás megalapozottságának kérdésétől, amely a vitatott jogi aktus érdemi jogszerűségére vonatkozik (1998. április 2-i Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ítélet, C-367/95 P, EBHT, EU:C:1998:154, 67. pont; 2001. március 22-i Franciaország kontra Bizottság ítélet, C-17/99, EBHT, EU:C:2001:178, 35. pont; 2011. szeptember 29-i Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, C-521/09 P, EBHT, EU:C:2011:620, 146. pont).

29 E megközelítésben az EK 253. cikk által megkövetelt indokolást a kérdéses jogi aktus természetéhez kell igazítani, és abból világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a jogi aktust meghozó intézmény érvelésének oly módon, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, a hatáskörrel rendelkező bíróság pedig gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét (Franciaország kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2001:178, 35. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 147. pont).

30 Az egyedi határozatokkal kapcsolatosan az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy valamely egyedi határozat megindokolása kötelezettségének célja – a bírósági felügyelet lehetővé tételén felül – az érintett részére elegendő tájékoztatás biztosítása annak eldöntéséhez, hogy a határozat megalapozott-e, vagy hogy adott esetben valamely, az érvényességének vitatását lehetővé tevő hibában szenved-e (2003. október 2-i Corus UK kontra Bizottság ítélet, C-199/99 P, EBHT, EU:C:2003:531, 145. pont; 2005. június 28-i Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ítélet, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P és C-213/02 P, EBHT, EU:C:2005:408, 462. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 148. pont).

31 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az indokolás követelményét az ügy körülményeire, így többek között a jogi aktus tartalmára, az előadott indokok jellegére, valamint a címzettek, illetve a jogi aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek magyarázathoz jutás iránti érdekére figyelemmel kell értékelni. Nem követelmény az indokolással szemben, hogy a releváns tény- és jogkérdések minden részletére kitérjen, amennyiben nem csupán szövege, hanem egyben kontextusa, valamint a tárgyra vonatkozó jogszabályok összessége alapján döntendő el az a kérdés, hogy az indokolás megfelel-e az EK 253. cikk követelményeinek (Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ítélet, fenti 28. pont, EU:C:1998:154, 63. pont; 2008. július 10-i Bertelsmann és Sony Corporation of America kontra Impala ítélet, C-413/06 P, EBHT, EU:C:2008:392, 166. és 178. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EBHT, EU:C:2011:620, 150. pont).

32 A megtámadott határozat indokolását a fent említett ítélkezési gyakorlat fényében kell vizsgálni.

33 Elsőként a felperes azon kifogását kell vizsgálni, amely szerint a Bizottság nem indokolta kellően az Európai Közösség tagállamai és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti hálózatitranszformátor-kereskedelem fennállására vonatkozó megállapítását.

34 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (172) preambulumbekezdésében kimondta, hogy „a hálózati transzformátorokra vonatkozó tevékenységet a tagállamok közötti, illetve a Közösség és az [Európai Szabadkereskedelmi Társulás] EGT-Megállapodásban részes államai közötti jelentős mértékű kereskedelem jellemzi”. Ezzel összefüggésben a megtámadott határozat 2.4. pontjában megismételt indokolásra utalt (a (38) preambulumbekezdés), amelyben a Bizottság megállapítja először is, hogy valamennyi tagállamban, valamint Norvégiában, Izlandon és Liechtensteinben is voltak üzletfelek, másodszor pedig, hogy a főbb európai gyártók székhelye többek között Németországban, Spanyolországban, Franciaországban, Ausztriában, Portugáliában és Svájcban volt.

35 Egyébként a megtámadott határozat (172) preambulumbekezdését és 2.4. pontját e pont szövegkörnyezetére tekintettel kell értelmezni. Ugyanis az előző, azaz a 2.3. pontban a Bizottság jellemezte az érintett ágazatban a keresletet és a kínálatot. A kínálatot illetően a megtámadott határozat (34) és (35) preambulumbekezdésében a Bizottság megállapította, hogy az európai szállítók a legtöbb európai országban értékesítettek hálózati transzformátorokat. A keresletet illetően a megtámadott határozat (36) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a legfőbb üzletfelek közhasznú társaságok, regionális kormányok és a közlekedés, valamint a villamosenergia-forgalmazás területén működő magánvállalkozások voltak. Ezt követően a megtámadott határozat (37) preambulumbekezdésében megállapította, hogy az ezen eljárásban részes felek EGT-n belüli hálózatitranszformátor-eladásainak értéke 2001-ben körülbelül 105 millió eurót ért el, ami az EGT-n belüli hálózatitranszformátor-eladások összértékének nagyjából a 65%-át jelentette.

36 A megtámadott határozat indokolásából tehát világosan kitűnnek azok a ténybeli és jogi elemek, amelyekre a Bizottság a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelem fennállására vonatkozó megállapítását alapozta.

37 Következésképpen a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti hálózatitranszformátor-kereskedelem fennállására vonatkozó indokolás elégtelenségére alapított kifogást el kell utasítani.

38 Másodikként a felperes azon kifogását kell vizsgálni, miszerint a Bizottság nem indokolta kellően a *gentlermen's agreementnek* a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelemre vonatkozó hatásával kapcsolatos megállapítását.

39 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (174) preambulumbekezdésében kimondta, hogy a *gentlemen's agreement* a piacok felosztására irányult, és az EGT-beli gyártókat védte a japán hálózatitranszformátor-gyártókkal szemben. Ezt a preambulumbekezdést a megtámadott határozat (88)–(90) preambulumbekezdésével együttesen kell értelmezni, amelyekben a Bizottság megállapította, hogy a japán gyártók kötelezettséget vállaltak arra, hogy nem értékesítenek hálózati transzformátorokat Európában, az európai gyártók pedig arra, hogy nem értékesítenek ilyeneket Japánban.

40 A megtámadott határozat (165), (166) és (174) preambulumbekezdéséből egyértelműen kitűnik, hogy a Bizottság úgy vélte, hogy az ilyen célból létrejött megállapodás azzal a hatással jár vagy járhat, hogy automatikusan eltéríti a kereskedelmi forgalmat abból az irányból, ahová egyébként irányult volna.

41 Egyébként meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (167)–(169) premabulumbekezdésében elutasította az érintett vállalkozások által előadott érveket, amelyekkel olyan akadályok fennállását kívánták alátámasztani, amelyek mindennemű versenyt akadályoztak a japán és az európai gyártók között. Ezzel összefüggésben a Bizottság elsőként azt

vizsgálta, hogy a *gentlemen's agreementhez* való csatlakozást az érintett vállalkozások rendszeresen megerősítették. Másodszor megállapította, hogy egy koreai gyártó belépett az európai piacra. Harmadszor megállapította, hogy a japán gyártók a *gentlemen's agreement* ideje alatt léptek az amerikai piacra, és a felek nem bizonyították, hogy az e piacra való belépés akadályai nagyban eltértek volna az európai piaccal kapcsolatos akadályoktól.

42 A megtámadott határozat indokolásából tehát világosan kitűnnek azok a ténybeli és jogi elemek, amelyekre a Bizottság azt a megállapítását alapozta, hogy a *gentlemen's agreement* hatással volt vagy lehetett a tagállamok és az EGT-Megállapodásban részes felek közötti kereskedelemre.

43 Ebből következően a második jogalap első részét el kell utasítani.

2. *A felperes és a leányvállalata, a T&D egyetemleges felelősségéről*

44 A többi jogalap és azok részei mind a Bizottság azon határozatára vonatkoznak, amely a felperest és a leányvállalatát, a T&D-t egyetemlegesen kötelezi a bírság megfizetésére. Ezzel összefüggésben a felperesnek lényegében három ellenvetése van a felelősségét megállapító bizottsági határozattal szemben. Elsőként az első jogalap első része keretében előadja, hogy a Bizottság nem követte az egyetemleges felelősséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot. Másodszor, a második jogalap második részének keretei között arra hivatkozik, hogy a Bizottság nem indokolta kellően azt a megállapítását, amely szerint a felperes nem szolgáltatott elég érvet a leányvállalata, a T&D piacon tanúsított magatartása feletti meghatározó befolyásának tényleges gyakorlására vonatkozó vélelem megdöntéséhez. Harmadszor, abban az esetben, ha a Bizottság a felperes felelősségének megállapítása érdekében támaszkodhatott az egyetemleges felelősségre vonatkozó ítélkezési gyakorlatra, a felperes a harmadik jogalapban, az első jogalap második részében, valamint a második jogalap harmadik részében azt állítja, hogy ez az ítélkezési gyakorlat maga is ellentmondásos, és ellentétes az EK 81. cikkel, valamint az uniós jogelvekkel.

Az első jogalap első részéről, amely az egyetemleges felelősséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlat figyelmen kívül hagyásán alapul

45 A felperes az első jogalap első részében azt kifogásolja, hogy a Bizottság figyelmen kívül hagyta az egyetemleges felelősséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot. Ez a rész két kifogásból áll. Az első azon alapul, hogy a felperes és a leányvállalata, a T&D nem képeztek gazdasági egységet. Második kifogásával a felperes azt rója fel a Bizottságnak, hogy az nem bizonyította e két társaság egymással egyenértékű felelősségét.

46 Az első jogalap első része elfogadható. A Bizottság előadásával szemben a felperesnek érdekében áll arra hivatkozni. Először is, az azon alapuló elfogadhatatlansági kifogást illetően, hogy az első jogalap a harmadik jogalaphoz képest nem önálló, elegendő arra emlékeztetni, hogy az első jogalap első részében a felperes arra hivatkozik, hogy a Bizottság megsértette az egyetemleges felelősséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot, míg a harmadik jogalap keretében azt adja elő, hogy ezen ítélkezési gyakorlat maga is ellentétes az EK 81. cikkel és az uniós jogelvekkel (lásd a fenti 44. pontot). Másodszor, azt az érvet illetően, miszerint a felperesnek nem fűződik érdeke ahhoz, hogy vitassa a bírság együttes és egyetemleges megfizetésére kötelezést, mivel ez számára kedvező, elegendő megállapítani, hogy a felperes a saját felelőssége vitatása érdekében hivatkozik a fent említett két kifogásra.

Az arra alapított első kifogásról, hogy a felperes és a leányvállalata, a T&D nem képeztek gazdasági egységet

47 Az első jogalap első részének első kifogása keretében a felperes előadja, hogy a Bizottság megsértette az egyetemleges felelősséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatot azzal, hogy őt a leányvállalatával, a T&D-vel egyetemlegesen kötelezte, jóllehet nem képeztek gazdasági egységet sem az alatt az idő alatt, míg a leányvállalata, a T&D részt vett a *gentlemen's agreementben*, sem a megtámadott határozat elfogadásának idején.

– A gazdasági egység hiányáról a *gentlemen's agreement* ideje alatt

48 A felperes azt állítja, hogy ő és a leányvállalata, a T&D nem alkottak gazdasági egységet az alatt az idő alatt, míg utóbbi részt vett a *gentlemen's agreementben*. A felperes úgy véli, hogy az ítélkezési gyakorlat alapján két társaságot csak akkor lehet gazdasági egységnek, és ezáltal az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében vett vállalkozásnak tekinteni, ha körültekintő vizsgálat alapján bizonyítani lehet, hogy magatartásuk vagy tevékenységük egysége folytán az egyik társaság hozza meg mindkét társaság nevében a döntéseket, míg a másik társaság elveszíti önállóságát. Márpedig a jelen ügyben a Bizottság megállapítását kizárólag arra a tényre alapította, hogy a T&D leányvállalat tőkéje a *gentlemen's agreementben* való részvételének ideje alatt 100%-ban a felperes tulajdonában állt, és ebből a Bizottság arra következtetett, hogy a felperes leányvállalata magatartására meghatározó befolyást gyakorolt.

49 Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra, hogy az európai versenyjog a vállalkozások tevékenységére vonatkozik (2004. január 7-i Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P és C-219/00 P, EBHT, EU:C:2004:6, 59. pont), és a vállalkozás fogalma valamennyi jogalanyt magában foglalja, aki gazdasági tevékenységet folytat, a jogalany jogállásától és finanszírozásának módjától függetlenül (Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 30. pont, EU:C:2005:408, 112. pont; 2006. január 10-i Cassa di Risparmio di Firenze és társai ítélet, C-222/04, EBHT, EU:C:2006:8, 107. pont; 2006. július 11-i FENIN kontra Bizottság ítélet, C-205/03 P, EBHT, EU:C:2006:453, 25. pont).

50 A Bíróság kifejtette továbbá, hogy ezen összefüggésben a vállalkozás fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az gazdasági egységet jelent, még akkor is, ha jogi szempontból e gazdasági egység több természetes vagy jogi személyből áll (2006. december 14-i Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio ítélet, C-217/05, EBHT, EU:C:2006:784, 40. pont; 2009. szeptember 10-i Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, C-97/08 P, EBHT, EU:C:2009:536, 55. pont; 2011. január 20-i General Química és társai kontra Bizottság ítélet, C-90/09 P, EBHT, EU:C:2011:21, 53. pont).

51 Ha ilyen gazdasági egység sérti meg a versenyszabályokat, a személyes felelősség elve szerint neki kell felelnie ezért a jogsértésért (lásd ebben az értelemben: 1999. július 8-i Bizottság kontra Anic Partecipazioni ítélet, C-49/92 P, EBHT, EU:C:1999:356, 145. pont; 2000. november 16-i Cascades kontra Bizottság ítélet, C-279/98 P, EBHT, EU:C:2000:626, 78. pont; Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 56. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 36. pont).

52 Egyébként az állandó ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy az anyavállalatnak lehet betudni a leányvállalat magatartását, ha – jóllehet külön jogi személyiséggel rendelkezik – nem önállóan határozza meg saját magatartását a piacon, hanem lényegében azokat az utasításokat követi, amelyeket az anyavállalat ad a számára, különös tekintettel az említett két jogi személy közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra (Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 58. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 54. pont).

53 Ez pedig azért van így, mert ilyen helyzetben az anyavállalat és leányvállalata ugyanazon gazdasági egység részét képezi, és ezáltal a fent említett ítélkezési gyakorlat értelmében egyetlen vállalkozásnak minősül. Így tehát az a tény, hogy az anyavállalat és leányvállalata az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében egyetlen vállalkozásnak minősül, lehetővé teszi, hogy a Bizottság a bírságkiszabó határozatot az anyavállalatnak címezze anélkül, hogy köteles lenne az utóbbinak a jogsértésben való személyes részvételét bizonyítani (Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 59. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 38. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 55. pont).

54 Abban a különös esetben, ha a közösségi versenyjog szabályait sértő magatartást folytató leányvállalata az anyavállalat kizárólagos tulajdonában van, fennáll azon megdönthető vélelem, amely szerint az említett anyavállalat ténylegesen meghatározó befolyást gyakorol leányvállalata magatartására (Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 60. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 39. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 56. pont).

55 E körülmények között elegendő, ha a Bizottság bizonyítja, hogy valamely leányvállalatnak az anyavállalata az egyedüli tulajdonosa, ahhoz, hogy arra következtethessen, hogy ez utóbbi meghatározó befolyást gyakorol e leányvállalat üzletpolitikájára. A Bizottságnak ezt követően módjában áll az anyavállalat egyetemleges felelősségét megállapítani a leányvállalatával szemben kiszabott bírság megfizetését illetően, kivéve, ha a fenti vélelem megdöntésére köteles anyavállalat elegendő bizonyítékot terjeszt elő annak bizonyításához, hogy a leányvállalata önálló piaci magatartást követ (Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 61. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 40. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 57. pont).

56 Ilyen esetben e vélelem nem függ további valószínűsítő körülmények előterjesztésétől (Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 62. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 41. pont).

57 Abban a különös esetben, ha az anyavállalat a közbenső társaság tőkéjének 100%-ával rendelkezik, amely közbenső társaság viszont teljes egészében rendelkezik a cégcsoportjához tartozó, az uniós versenyszabályokat megsértő leányvállalat tőkéjével, fennáll azon megdönthető vélelem, miszerint az anyavállalat meghatározó befolyást gyakorol a közbenső társaság magatartására, a közbenső társaság révén pedig közvetetten az említett leányvállalat magatartására is (General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 86–89. pont).

58 A fent említett ítélkezési gyakorlatból kitűnik, hogy azáltal, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (189)–(195) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a T&D leányvállalat 100%-ban a felperes tulajdonában állt, és így vélelmezhető volt, hogy a felperes meghatározó befolyást gyakorolt a T&D leányvállalat piacon tanúsított magatartására, nem sértette meg az anyavállalat leányvállalat magatartásáért való felelősségére vonatkozó szabályokat. A felperes által előadottakkal szemben a Bizottság nem volt köteles a felperes és a leányvállalata, a T&D közötti gazdasági egység fennállásának bizonyítása érdekében további bizonyítékok előterjesztésére, lehetséges volt csupán erre a vélelemre támaszkodnia.

59 A felperes által előadottakkal szemben ezt a következtetést nem teszi kétségessé a Bíróság 2003. október 2-i Aristrain kontra Bizottság ítéletének (C-196/99 P, EBHT, EU:C:2003:529) 99. és 101. pontja vagy a Törvényszék 2005. június 15-i Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ítéletének (T-71/03, T-74/03, T-87/03 és T-91/03, EBHT, EU:T:2005:220) 391. pontja. Az ítéletek felperes által hivatkozott pontjai ugyanis nem – a jelen ügyben szereplőhöz hasonló – vertikális kapcsolatra vonatkoznak, amelyben az anyavállalat által a leányvállalatának magatartására gyakorolt meghatározó befolyás fennállását kell vizsgálni. Ellenkezőleg, ezek olyan esetekre vonatkoznak, amelyekben a

Bizottságnak egy horizontális, vagyis egyrészt két „testvértársaság”, másrészt két „unokatestvér” társaság, azaz különböző anyavállalatokhoz tartozó leányvállalatok közötti kapcsolatban kellett értékelnie, hogy az egyik társaság meghatározó befolyást gyakorol-e a másik magatartására.

60 Következésképpen a Bizottság nem hagyta figyelmen kívül a leányvállalat és anyavállalata egyetemleges felelősségére vonatkozó ítélkezési gyakorlatot azzal, hogy vélelmezte, hogy a felperes és a leányvállalata, a T&D gazdasági egységet alkotnak, azon tény alapján, hogy a felperes rendelkezett a T&D leányvállalata részvényeinek 100%-ával az Alstom France-on – 1999 augusztusától új nevén Alstom Holdingson (lásd a fenti 2. pontot) – keresztül.

– A gazdasági egység fennállásának hiányáról a megtámadott határozat elfogadásának időpontjában

61 A felperes előadja, hogy a Bizottság megsértette a leányvállalat és anyavállalata egyetemleges felelősségére vonatkozó ítélkezési gyakorlatot, amikor a felperest a leányvállalatával, a T&D-vel egyetemlegesen nyilvánította felelősnek, jóllehet a megtámadott határozat elfogadásának időpontjában már nem alkottak gazdasági egységet.

62 Ezzel összefüggésben emlékeztetni kell arra az ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a jogsértésért való felelősség főszabály szerint a kérdéses vállalkozást a jogsértés elkövetésének időpontjában irányító természetes vagy jogi személyt terheli, még akkor is, ha a jogsértést megállapító határozat elfogadása napján a vállalkozás tevékenysége már nem az ő felelőssége alá tartozik (2000. november 16-i KNP BT kontra Bizottság ítélet, C-248/98 P, EBHT, EU:C:2000:625, 71. pont; 2000. november 16-i Stora Kopparbergs Bergslags kontra Bizottság ítélet, C-286/98 P, EBHT, EU:C:2000:630, 37–40. pont; 2000. november 16-i SCA Holding kontra Bizottság ítélet, C-297/98 P, EBHT, EU:C:2000:633, 27. pont; 2011. március 29-i ThyssenKrupp Nirosta kontra Bizottság ítélet, C-352/09 P, EBHT, EU:C:2011:191, 143. pont).

63 Ebből következően a megtámadott határozat (194) preambulumbekezdésében a Bizottság jogosan állapította meg, hogy annak megállapítása, hogy az anyavállalat és a leányvállalat között gazdasági egység állt fenn a jogsértés idején, igazolja a bírság egyetemleges kiszabását a két társasággal szemben, akkor is, ha azok a bírságot kiszabó határozat meghozatalának időpontjában már nem alkottak gazdasági egységet.

64 A felperes által előadottakkal ellentétben ez a megközelítés nem vonható kétségbe a Tokai Carbon és társai kontra Bizottság ítélet (fenti 59. pont, EU:T:2005:220) 390–393. pontjában foglaltak alapján. Ebből az ítéletből nem lehet levezetni, hogy az anyavállalat és a leányvállalat közötti gazdasági egységnek a bírságot kiszabó határozat elfogadásának időpontjában is fenn kell állnia. Az említett pontokban ugyanis a Törvényszék [az EK 81. cikk] és [az EK 82. cikk] végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 15. cikkének (2) bekezdése alapján alkalmazott 10%-os felső határ tárgyában hozott határozatot. Amint azt a Törvényszék jogosan állapította meg ezen ítélet 389. pontjában, az említett felső határ többek között arra irányul, hogy megvédje a vállalkozásokat az olyan túlzott mértékű bírságtól, amely gazdaságilag tönkreteheti őket. Következésképpen azt a bírság kiszabásához közeli időszakra kell alkalmazni, és nem a szankcióval sújtott jogsértések időszakához kapcsolódik. Ezen ítélet 390–393. pontja tehát a jelen ügyben nem releváns, mivel az nem arra a kérdésre vonatkozik, hogy a leányvállalat magatartása betudható-e az anyavállalatának. Ellenkezőleg, meg kell állapítani, hogy a Törvényszék ezen ítélet 387. pontjában hallgatólagosan elfogadta, hogy egyetemlegesen lehet bírságot kiszabni két olyan társaságra, amelyek a jogsértés elkövetésének időpontjában gazdasági egységet alkottak, akkor is, ha nem nyert bizonyítást, hogy a bírságot kiszabó határozat elfogadásának időpontjában még mindig gazdasági egységet alkottak.

65 Következésképpen az első joglap első részének első kifogását teljes egészében el kell utasítani.

A felelősségek egyenértékűségén alapuló második kifogásról

66 A felperes első jogalapja első részének második kifogásában azt rója fel a Bizottságnak, hogy az nem bizonyította a jogsértésben való egyéni, közvetlen és formális felelősségét. Úgy véli, hogy ahhoz, hogy a leányvállalatával, a T&D-vel egyetemlegesen lehessen a bírság megfizetésére kötelezni, a Bizottságnak nemcsak a leányvállalata, a T&D jogsértésben való tényleges részvételét kellett volna bizonyítania, hanem a felperesét is. Álláspontja szerint a Bizottságnak önállóan kellett volna megállapítani a jogsértést, nem csupán a leányvállalata, a T&D tekintetében, hanem a felperest illetően is.

67 E tekintetben mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a fenti 49–57. pontban említett ítélkezési gyakorlat alapján az anyavállalat és a kizárólagos tulajdonában álló leányvállalat egyetemleges felelőssége abból a vélelemből következik, hogy e két társaság az EK 81. cikk értelmében ugyanahhoz a vállalkozáshoz tartozik. Következésképpen a Bizottság jogosult akár az anyavállalatnak, akár a leányvállalatnak címezni a bírságot kiszabó határozatot, ha bizonyítja, hogy azok egy vállalkozást alkotnak, illetve hogy ez a vállalkozás részt vett a jogsértésben. A felperes által előadottakkal szemben nincs szükség az anyavállalat és a leányvállalat közötti jogsértéssel kapcsolatos felbujtói kapcsolat bizonyítására, sőt, az anyavállalat jogsértésben való részvételének bizonyítására sem (Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 88. pont).

68 A felperes által előadottakkal szemben ezt a megközelítést nem lehet megkérdőjelezni az 1998. május 14-i Metsä-Serla és társai kontra Bizottság ítélet (T-339/94–T-342/94, EBHT, EU:T:1998:100) 43. pontja alapján. Tény, hogy ebben az ítéletben a Törvényszék megállapította, hogy valamely vállalkozást csak akkor lehet a bírság megfizetéséért egy másik vállalkozással egyetemlegesen felelősnek tekinteni, ha a Bizottság bizonyítja, hogy a jogsértést mind a két vállalkozás tekintetében meg lehet állapítani. Mindazonáltal többek között ezen ítélet 58. pontjából következik, hogy a Törvényszék e megállapítása arra az esetre vonatkozik, amikor a Bizottság az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében két külön vállalkozást, vagyis két önálló gazdasági egységet szankcionál, és nem arra az esetre, amikor a Bizottság két olyan társaságot szankcionál, amelyek e rendelkezések értelmében ugyanazon gazdasági egység részét képezik.

69 Mivel az első jogalap első részének második kifogása szintén nem megalapozott, az első jogalap első részét teljes egészében el kell utasítani.

A második jogalap második részéről, amely a felperes által azon vélelem megdöntése érdekében előadott érvek elutasításának elégtelen indokolásán alapul, hogy a felperes meghatározó befolyást gyakorolt a leányvállalata, a T&D magatartására

70 Második jogalapjának második részében a felperes előadja, hogy a Bizottság nem indokolta kellően azt a megállapítását, miszerint a felperesnek nem sikerült megdöntenie a leányvállalata, a T&D piacon tanúsított magatartása felett gyakorolt meghatározó befolyására vonatkozó vélelmet.

71 Ezzel összefüggésben mindenekelőtt a fenti 28–31. pontban kifejtett, indokolási kötelezettséggel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatra kell utalni.

72 Ezt követően emlékeztetni kell arra, hogy amennyiben az uniós versenyjogi szabályok alkalmazásában hozott határozat több címzetthez szól, és a jogsértés betudhatóságára vonatkozik, e határozatnak megfelelő indokolást kell tartalmaznia a címzettjei mindegyikére, és különösen azokra nézve, amelyeknek a határozat értelmében e jogsértés terhét viselniük kell. Így amennyiben valamely anyavállalat felelős a leányvállalata jogsértő magatartásáért, egy ilyen határozatnak főszabály szerint részletesen ki kell fejtenie azon indokokat, amelyek igazolják a jogsértés e társaságnak való betudhatóságát (Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 152. pont).

73 Közelebbről az olyan bizottsági határozatot illetően, amely egyes címzettek esetében kizárólagosan a meghatározó befolyás tényleges gyakorlására vonatkozó vélelemre támaszkodik, meg kell állapítani, hogy a Bizottság minden esetben köteles megfelelően feltárni e címzettek számára azokat az okokat, amelyek miatt a hivatkozott ténybeli és jogi elemek nem voltak elegendők az említett vélelem megdöntéséhez. A Bizottság határozatainak ezzel kapcsolatos indokolására vonatkozó kötelezettsége különösen az említett vélelem megdönthető jellegéből fakad, amely vélelem megdöntéséhez az érdekelteknek az érintett társaságokat összekötő szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozó bizonyítékot kell benyújtaniuk (lásd ebben az értelemben: Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 153. pont).

74 Egyébiránt emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság indokolásának lehetővé kell tennie, hogy a Törvényszék gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét, mivel a Törvényszéknek értékelnie kell minden olyan, az anyavállalat és a leányvállalat közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokra vonatkozó elemet, amely alkalmas annak bizonyítására, hogy utóbbi az anyavállalatától független magatartást tanúsít, és hogy e két társaság tehát nem minősül egyetlen gazdasági egységnek (General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 76. pont).

75 E vizsgálatot annál is inkább el kell végezni, mivel valamely leányvállalatnak az üzletpolitikája végrehajtása során való önállósága – ahogyan a Bíróság ítélkezési gyakorlatából kitűnik – mindazon releváns elemek részét képezi, amelyek lehetővé teszik az anyavállalat számára azon vélelem megdöntését, miszerint a leányvállalat magatartására meghatározó befolyást gyakorolt, amely elemek jellege és jelentősége az adott eset sajátos jellemzőitől függően változhat (lásd ebben az értelemben: Akzo Nobel és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2009:536, 77. pont; General Química és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 50. pont, EU:C:2011:21, 77. pont).

76 Ugyanakkor emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottságnak azonban ebben a helyzetben nem kötelessége azokról a tényekről állást foglalni, amelyek nyilvánvalóan irrelevánsak, jelentéktelenek vagy egyértelműen másodlagosak (Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 154. pont).

77 Végül, az indokolást tehát főszabály szerint ugyanakkor kell közölni a fellebbezővel, mint az őt hátrányosan érintő határozatot. Az indokolás hiánya nem hozható helyre azzal, hogy az érintett az uniós bíróság előtti eljárás során megismeri a határozat indokolását (1981. november 26-i Michel kontra Parlament ítélet, 195/80, EBHT, EU:C:1981:284, 22. pont; 2002. szeptember 26-i Spanyolország kontra Bizottság ítélet, C-351/98, EBHT, EU:C:2002:530, 84. pont; 2004. április 29-i IPK-München és Bizottság ítélet, C-199/01 P és C-200/01 P, EBHT, EU:C:2004:249, 66. pont; Elf Aquitaine kontra Bizottság ítélet, fenti 28. pont, EU:C:2011:620, 149. pont).

78 A megtámadott határozat indokolását tehát a fent említett ítélkezési gyakorlat fényében kell értékelni.

A megtámadott határozat indokolásáról

79 A megtámadott határozat (175)–(178), valamint (183)–(195) preambulumbekezdéséből kitűnik, hogy a Bizottság azért szabott ki bírságot a felperesre, mert az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében egy vállalkozást alkotott a leányvállalatával, a T&D-vel az utóbbinak a *gentlemen's agreementben* való részvételének ideje alatt. Ezzel összefüggésben a Bizottság arra a vélelemre támaszkodott, hogy abból, hogy a felperes olyan társaság 100%-os tulajdonosa volt, amelynek viszont 100%-os tulajdonában állt a felperes leányvállalata, a T&D, levezethető, hogy az elsőként említett társaság meghatározó befolyást gyakorolt az utóbbi által a piacon tanúsított magatartásra.

80 A felperes azt állítja, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban nem fejtette ki kellően azokat az indokokat, amelyekre tekintettel el kellett utasítani az e vélelem megdöntése érdekében általa előadott bizonyítékokat.

81 Ezt a részt három lépésben kell megvizsgálni. Elsőként meg kell határozni, hogy a felperes milyen érveket adott elő a leányvállalata, a T&D magatartása felett általa gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelem megdöntése érdekében. Második lépésként azonosítani kell a megtámadott határozat indokolásának azon részét, amelyben a Bizottság választ ad ezekre az érvekre. Harmadik lépésként mindezek alapján meg kell vizsgálni, hogy a Bizottság megsértette-e az indokolási kötelezettséget.

– A felperes által előadott érvekről

82 A felperes által a leányvállalata, a T&D piacon tanúsított magatartása felett gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelem megdöntése érdekében előadott felperesi érveket illetően meg kell állapítani, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában nyolc érvre hivatkozott, amelyek lényegi elemeit a Törvényszék az alábbiakban foglalja össze.

83 Először, a felperes előadta, hogy a leányvállalatával, a T&D-vel fennálló kapcsolatát a működési decentralizáció határozta meg. Az Alstom-csoport „teljes mértékben decentralizált szervezeten” nyugszik. A csoport különböző tevékenységi ágazatai voltak a nyereségközpontok, és ezek körül jöttek létre a csoport leányvállalatai. Az egyes tevékenységek teljes mértékben maguk voltak felelősek eredményeikért, illetve teljes egészében maguk ellenőrizték technológiájukat, árpolitikájukat, értékesítési céljaikat, a bruttó hasznot, értékesítési díjaikat, pénzforgalmukat, valamint készleteiket. A felperes leányvállalata, a T&D volt a hálózati transzformátorok gyártási és értékesítési tevékenységéért felelős leányvállalat.

84 Másodszor, a felperes azt állította, hogy 1992-ben az Alstom-csoportot a tevékenységi ágazatonként létrejött leányvállalatai körül újraszervezték, aminek a célja az volt, hogy hűbb képet közvetítsenek a munkavállalók, valamint a harmadik személyek számára a felelősség csoporton belül fennálló megosztásáról. Következésképpen a felperes nem vehetett részt a leányvállalata, a T&D jogsértő magatartásának meghatározásában, mivel a csoport strukturális felépítése nem tette lehetővé, hogy arról értesüljön.

85 Harmadszor, a felperes arra hivatkozott, hogy olyan társaság volt, amelynek célja kizárólag a részvények birtoklása és kezelése, valamint a politikák és keretszabályok nagyon korlátozott összehangolása volt. A leányvállalatával, a T&D-vel való kapcsolata nem érintette utóbbi üzleti magatartását, különösen nem terjedt ki a leányvállalata által a hálózati transzformátorok piacán tanúsított magatartás meghatározására.

86 Negyedszer, a felperes előadta, hogy az üzletpolitikát a leányvállalatok vezetői határozták meg. Neki magának nem voltak sem személyzeti, sem szervezeti vagy szaktudásbeli eszközei a leányvállalatai üzletpolitikájának befolyásolására. Nincsenek alkalmazottai, kereskedelmi igazgatója vagy üzletszerzési tevékenysége. Ellenkezőleg, az egyes leányvállalatoknak megvan a saját kereskedelmi igazgatójuk, valamint jogi, pénzügyi, kommunikációs és humánerőforrás vezetőségük. Tehát valamennyi döntést a leányvállalatok szintjén hoztak meg.

87 Ötödször, a felperes azt állította, hogy végrehajtó bizottsága nem adott semmilyen olyan utasítást, amely a leányvállalatai piacon tanúsított magatartását befolyásolhatta volna. Az Alstom végrehajtó bizottsága kizárólag a csoport globális stratégiájáról döntött. Leányvállalatai üzletpolitikáját, különösen a T&D leányvállalat üzletpolitikáját soha nem vitatták meg a végrehajtó bizottságon belül. A felperes többek között ezzel összefüggésben olyan bizonyítékokat terjesztett elő, amelyek álláspontja szerint bizonyították, hogy „lehetetlen volt a [végrehajtó bizottság] számára, hogy bármifajta befolyást gyakoroljon leányvállalatai piacon tanúsított magatartására”.

88 Hatodszor, a felperes arra hivatkozott, hogy csak a jelentős pénzügyi kötelezettségvállalások tekintetében folytatott korlátozott és utólagos ellenőrzést, azon kulcsfontosságú döntéseket érintően, amelyek a csoport pénzügyi pozícióját veszélyeztethették. A hálózati transzformátorok tevékenységével kapcsolatos egyetlen projekt sem képezte ilyen pénzügyi ellenőrzés tárgyát.

89 Hetedszer, a felperes előadta, hogy a leányvállalatának, a T&D-nek kizárólag az alkalmazottai vettek részt az állítólagos jogsértésben. Ezzel összefüggésben arra hivatkozik, hogy a Bizottság tévesen állapította meg bizonyos személyek státuszával kapcsolatban, hogy ők az Alstom humánerőforrás-kezelésével foglalkozó egyik társaságának alkalmazottai.

90 Nyolcadszor, a felperes azt állította, hogy a leányvállalata, a T&D egyes vezetői által ellátott feladatok közötti átfedés nem volt releváns, mivel e személyek a működésben rejlő okok miatt nem vehettek részt a T&D leányvállalat által a hálózati transzformátorok piacán tanúsított magatartással kapcsolatos kérdésekben, és nem nyert bizonyítást, hogy e személyek részt vettek a kartellekben.

– A megtámadott határozat indokolásáról

91 A Bizottság által előadott indokolást illetően meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat 6. pontjában megindokolta a határozat címzettjeinek megválasztását.

92 A megtámadott határozat 6.1. pontjában, azaz a (175)–(181) preambulumbekezdésben a Bizottság felidézte az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke megsértését megállapító határozat címzettjeinek kiválasztására vonatkozó általános elveket. A megtámadott határozat (177) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a leányvállalata tőkéjével 100%-ban rendelkező anyavállalat feladata, hogy elegendő bizonyítékot szolgáltasson annak a vélelemnek a megdöntéséhez, hogy leányvállalata üzleti magatartását ő ellenőrzi.

93 A megtámadott határozat 6.2. pontjában, a (183)–(195) preambulumbekezdésben a Bizottság ezt az elvet alkalmazta a felperes tekintetében. A megtámadott határozat (185)–(188) preambulumbekezdésében a Bizottság összefoglalta a felperes által előadott érveket, majd a (189)–(195) preambulumbekezdésben értékelte azokat.

94 Márpedig e tekintetben meg kell állapítani, hogy a Bizottság indokolásának nagyobbik része nem a tőkerészesedésen alapuló vélelem megdöntése érdekében előadott felperesi érvekre, hanem egyéb érvekre vonatkozik. A kifejezetten a tőkerészesedésen alapuló vélelem megdöntése érdekében előadott érvekre vonatkozó bizottsági indokolás ugyanis nagyon szűkszavú:

– a Bizottság a megtámadott határozat (189) preambulumbekezdésében annak megállapítására szorítkozik, hogy a felperes „nem szolgáltat[ott] a vélelmet megdöntő és azt bizonyító érveket, hogy a leányvállalat tevékenységét függetlenül végezte”;

– a Bizottság a megtámadott határozat (190) preambulumbekezdésében kijelentette, hogy „[a]mint az bizonyítást nyert, [a felperes] által a leányvállalat állítólagos önállóságának alátámasztására előadott érvek e tekintetben nem [voltak] relevánsak”.

95 Egyébként a Bizottság a megtámadott határozat (191) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a leányvállalat által tanúsított jogsértő magatartás anyavállalatnak való betudásához nem szükséges, hogy bizonyítsa, hogy az anyavállalat vezetésének tudomása volt a leányvállalat jogsértéséről.

96 A megtámadott határozat (198) preambulumbekezdését illetően, amelyre a Bizottság a tárgyaláson hivatkozott, meg kell állapítani, hogy az pusztán az Areva által előadott egyik érv Bizottság általi megismétlése, az tehát nem a Bizottság indokolásának eleme.

– A Bizottság indokolásának értékelése

97 Egyrészt a felperes által előadott érvek, másrészt a Bizottság ezek tekintetében adott indokolása alapján kell értékelni, hogy a megtámadott határozat indokolása elégséges-e.

98 Kiindulópontként rögzíteni kell, hogy – amint annak kifejtésére a fentiekben sor került – a felperes által előadott nyolc érvvel kapcsolatos bizottsági indokolás a megtámadott határozat (189) és (190) preambulumbekezdésében foglalt megállapításra korlátozódik, amely szerint a felperes nem szolgáltatott olyan érvet, amely megdöntené a tőkerészesedésen alapuló vélelmet és bizonyítaná, hogy a leányvállalata, a T&D tevékenységét tőle függetlenül végezte. A megtámadott határozatban tehát a Bizottság arra szorítkozott, hogy jelezte vizsgálatának eredményét, ugyanakkor nem fejtette ki azokat az indokokat, amelyekre tekintettel a felperes által előadott érvek nem voltak alkalmasak a leányvállalata, a T&D piacon tanúsított magatartása felett gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelem megdöntésére.

99 A megtámadott határozat (191) preambulumbekezdését illetően, abban legfeljebb a fenti 89. pontban összefoglalt felperesi érvre, valamint a fenti 92. pontban összefoglalt érvek egy részére adott válasz található, e preambulumbekezdés ugyanakkor nem ad választ a felperes által felhívott többi érvre. Ugyanis, bár a tőkerészesedésen alapuló vélelem kétségkívül nem vonható kétségbe pusztán azon tény alapján, hogy az anyavállalatnak nem volt tudomása arról, hogy leányvállalata versenyjogi jogsértésben vesz részt, e vélelem mégis azt feltételezi, hogy a kérdéses leányvállalat nem önállóan határozza meg magatartását a piacon, hanem lényegében anyavállalata utasításait követi. Márpedig éppen ez utóbbi feltételt vitatta a felperes a többi érvével, amelyekre következésképpen a Bizottságnak választ kellett adnia.

100 Ilyen összefüggésben a Bizottság nem hivatkozhat arra, hogy az indokolási kötelezettség alapján azért nem köteles a felperes által előadott érvekről állást foglalni, mert azok nyilvánvalóan irrelevánsak, jelentéktelenek vagy egyértelműen másodlagosak.

101 Meg kell ugyanis állapítani, hogy nem lehet a fenti 83–90. pontban említett érvek összességét nyilvánvalóan irrelevánsnak, jelentéktelennek vagy egyértelműen másodlagosnak tekinteni a felperes által a leányvállalata, a T&D üzletpolitikájára gyakorolt meghatározó befolyással kapcsolatos vélelem megdöntése szempontjából.

102 Amint azt a Törvényszék a fentiekben kifejtette, ez a vélelem megdönthető, és ezért az anyavállalat azt megdöntheti, ha elegendő olyan bizonyítékot szolgáltat, amely alkalmas annak bizonyítására, hogy leányvállalata a piacon önálló magatartást folytat. Következésképpen a Bizottságnak minden egyes esetben értékelnie kell az anyavállalat és leányvállalata közötti gazdasági, szervezeti és jogi kapcsolatokra vonatkozó valamennyi tényezőt, amelyet elé terjesztettek, és amely alkalmas annak bizonyítására, hogy a leányvállalat az anyavállalattól független, önálló magatartást tanúsított, és ezért e két társaság nem alkotott gazdasági egységet (2011. június 16-i L'Air liquide kontra Bizottság ítélet, T-185/06, EBHT, EU:T:2011:275, 71–75. pont; 2011. június 16-i Edison kontra Bizottság ítélet, T-196/06, EBHT, EU:T:2011:281, 76. és 77. pont).

103 Márpedig a jelen ügyben a felperes olyan érveket adott elő, amelyek kifejezetten annak bizonyítására irányultak, hogy a *gentlemen's agreement* ideje alatt leányvállalata a piacon önálló magatartást tanúsított. Ezzel összefüggésben a felperes nemcsak arra hivatkozott, hogy saját célja a részvények birtoklására és kezelésére korlátozódott, hanem felidézte a leányvállalatával, a T&D-vel fennálló kapcsolatait jellemző sajátos körülményeket is, mint például a csoport működési decentralizációjának elvét, a leányvállalatok kizárólagos felelősségét az üzletpolitika meghatározása tekintetében, valamint azt, hogy a csoport szerkezetére tekintettel strukturálisan lehetetlen volt számára, hogy a leányvállalata, a T&D üzletpolitikáját ellenőrizze. E tekintetben a felperes részletes információkat szolgáltatott a csoport működésével kapcsolatban.

104 A felperes által előadott érvek összességét tehát nem lehet nyilvánvalóan irrelevánsnak, jelentéktelennek vagy egyértelműen másodlagosnak tekinteni.

105 Egyébiránt a Bizottság nem hivatkozhat sikerrel arra, hogy azért nem volt köteles a felperes által előadott érvekre választ adni, mert az utóbbi viselte a bizonyítás terhét, és ezért a Bizottság nem volt köteles részletesebb indokolást adni, amennyiben a felperes nem adott elő az e vélelmet megdöntő bizonyítékokat.

106 Ebben az összefüggésben ugyanis meg kell különböztetni egyfelől a bizonyítási teherre, másfelől az indokolási kötelezettségre vonatkozó szabályokat. A tőkerészesedésen alapuló vélelem a bizonyítási teherre vonatkozó szabályként azt a kérdést szabályozza, hogy a Bizottságnak mely tényeket kell megállapítania annak bizonyításához, hogy valamely anyavállalat és leányvállalata gazdasági egységet alkotnak, és ezért az EK 81. cikk, valamint az EGT-Megállapodás 53. cikke értelmében egy vállalkozásnak minősülnek. Ezzel szemben az indokolási kötelezettség, amely formális kötelezettség, megköveteli, hogy világosan és egyértelműen jelenjen meg a megtámadott határozatban az az okfejtés, amelyre a Bizottság megállapításait alapozza, oly módon, hogy lehetővé tegye, hogy az érdekeltek megismerhessék a meghozott intézkedés indokait, valamint hogy a hatáskörrel rendelkező bíróság gyakorolhassa felülvizsgálati jogkörét (lásd a fenti 29. pontban említett ítélkezési gyakorlatot). Ugyanígy, még ha a Bizottság úgy véli is, hogy az anyavállalat által előadott bizonyítékok nem elegendők, hogy megdöntsék a leányvállalata piacon tanúsított magatartására gyakorolt befolyásra vonatkozó vélelmet, továbbra is köteles kifejteni ennek okait, amennyiben nem csupán nyilvánvalóan irreleváns vagy jelentéktelen tényezőkről van szó. E tekintetben indokolási kötelezettsége a szóban forgó vélelem megdönthető jellegéből következik (L'Air liquide kontra Bizottság ítélet, fenti 102. pont, EU:T:2011:275, 71–75. pont; Edison kontra Bizottság ítélet, fenti 102. pont, EU:T:2011:281, 76. és 77. pont).

107 Következésképpen a Bizottság köteles volt a megtámadott határozatban kifejteni azokat az indokokat, amelyekre tekintettel úgy vélte, hogy a felperes által előadott érvek ellenére a felperes leányvállalata által a piacon tanúsított magatartás önállósága nem nyert bizonyítást.

108 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság megsértette az EK 253. cikkben foglalt indokolási kötelezettséget azzal, hogy nem fejtette ki kellően azokat az indokokat, amelyekre tekintettel a felperes által előadott érvek nem voltak elegendők a leányvállalata, a T&D által a piacon tanúsított magatartásra gyakorolt meghatározó befolyásra vonatkozó vélelem megdöntéséhez.

Az indokolási kötelezettség megsértésének következményeiről

109 A Bizottság előadja, hogy mindenesetre, mivel a jelen ügyben jogában állt megállapítani, hogy a tőkerészesedésen alapuló vélelmet nem döntötték meg, az indokolási kötelezettség megsértése nem eredményezheti a megtámadott határozat megsemmisítését. A Törvényszék előtti eljárás során kifejtette azokat az indokokat, amelyekre tekintettel álláspontja szerint a felperes által előadott érveket el kellett utasítani.

110 Ezzel összefüggésben először is emlékeztetni kell arra, hogy az indokolást főszabály szerint ugyanakkor kell közölni az érdekelttel, mint az őt hátrányosan érintő határozatot. Az indokolás hiánya nem hozható helyre azzal, hogy az érintett a folyamatban lévő eljárás során megismeri a határozat indokolását (Dansk Rørindustri és társai kontra Bizottság ítélet, fenti 30. pont, EU:C:2005:408, 463. pont; 2007. szeptember 12-i González y Díez kontra Bizottság ítélet, T-25/04, EBHT, EU:T:2007:257, 220. pont; lásd: a fenti 77. pontban említett ítélkezési gyakorlat).

111 Következésképpen a Bizottság által a Törvényszék előtti eljárásban előadott indokolást nem lehet figyelembe venni az indokolási kötelezettsége megsértésének vizsgálata szempontjából.

112 Másodszor, a Bizottság nem hivatkozhat arra az ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a Törvényszéket a bírságokkal kapcsolatban megillető korlátlan felülvizsgálati jogkör indokolhatja olyan további információk bemutatását és figyelembevételét, amelyeknek a határozatban való említését nem követeli meg az indokolási kötelezettség (SCA Holding kontra Bizottság ítélet, fenti 62. pont, EU:C:2000:633, 54. és 55. pont). A T&D leányvállalat által tanúsított jogsértő magatartás felperesnek való betudása ugyanis felveti a két társaság közötti gazdasági egység fennállásának kérdését, és végső soron azt a kérdést, hogy a felperes részt vett-e a megtámadott határozat által szankcionált jogsértésben. E kérdés az említett határozat jogszerűségének vizsgálata körébe tartozik, nem pedig a felperesre kiszabott bírság összege megfelelő jellegének vizsgálata körébe. Márpedig a Törvényszék csak ez utóbbi kérdés tekintetében rendelkezik korlátlan felülvizsgálati jogkörrel (SCA Holding kontra Bizottság ítélet, fenti 62. pont, EU:C:2000:633, 54. és 55. pont).

113 Harmadszor, a Bizottság arra az ítélkezési gyakorlatra hivatkozik, amely szerint az indokolás hiánya nem eredményezi a megtámadott határozat megsemmisítését, amennyiben a megsemmisítést követően csupán a megsemmisített határozattal érdemben azonos új határozat születhetne.

114 E tekintetben a Bizottság érvényesen nem hivatkozhat a Törvényszék 2006. december 13-i FNCBV kontra Bizottság ítéletére (T-217/03 és T-245/03, EBHT, EU:T:2006:391, 362–363. pont), amelyben a Törvényszék megállapította, hogy a Bizottság megsértette indokolási kötelezettségét az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértéséért kiszabott bírságok meghatározása keretében, utalva ugyanakkor arra, hogy mivel az ezen intézmény által elfogadott megoldást érdemben meg kell erősíteni, ez a sérelem nem eredményezi sem a megtámadott határozat megsemmisítését, sem a bírságok összegének módosítását.

115 Ez utóbbi értékelés ugyanis, amely illeszkedik a Törvényszék pénzügyi szankciók tárgyában meglévő korlátlan felülvizsgálati jogkörébe, nem alkalmazható a jelen ügyben, amely a megtámadott határozat jogszerűségének vizsgálatára vonatkozik, amennyiben a Bizottság abban megállapította a felperes felelősségét a szóban forgó jogsértésért (lásd: fenti 112. pont; Edison kontra Bizottság ítélet, fenti 102. pont, EU:T:2011:281, 91–93. pont).

116 A Bizottság egyébiránt nem alapozhat arra az ítélkezési gyakorlatra, amely szerint a felperesnek semmilyen jogos érdeke nem fűződik az indokolási kötelezettség megsértésére való hivatkozáshoz, amennyiben már ekkor bizonyos, hogy a megtámadott határozat megsemmisítését követően azonos határozatot kellene elfogadni (1976. szeptember 29-i Morello kontra Bizottság ítélet, 9/76, EBHT, EU:C:1976:129, 11. pont; 1987. május 20-i Souna kontra Bizottság ítélet, 432/85, EBHT, EU:C:1987:236, 20. pont; 1992. október 9-i De Persio kontra Bizottság ítélet, T-50/91, EBHT, EU:T:1992:104, 10. és 24. pont; 2003. december 3-i AUDI kontra OHIM [védjegyek és formatervezési minták] ítélet, T-16/02, EBHT, EU:T:2003:327, 97. és 98. pont).

117 A jelen ügyben a Bizottság nem indokolta eléggé, hogy a felperes által előadott érvek miért nem voltak alkalmasak annak bizonyítására, hogy a leányvállalata, a T&D önállóan határozta meg a piacon tanúsított magatartását. E kérdést a felperes és a leányvállalata, a T&D közötti szervezeti, gazdasági és jogi kapcsolatokkal összefüggő valamennyi tényező figyelembevételével kell vizsgálni. Összetett vizsgálatról van tehát szó, amelynek eredményét nem lehet előrevetíteni. Ilyen vizsgálat hiányában nem vélelmezhető, hogy biztosan azonos határozat meghozatalára kerül majd sor. Egyébként, ha elfogadnánk, hogy ilyen helyzetben a Törvényszéknek vizsgálnia kell azokat a magyarázatokat, amelyeket a Bizottság első alkalommal a Törvényszék előtti eljárás során adott elő, az közvetlenül ellentétes lenne a fenti 73–75. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlattal.

118 Következésképpen a jelen ügyben a Bizottság által előadottakkal ellentétben az indokolás hiánya a megtámadott határozat megsemmisítését eredményezi.

119 Ebből következően a megtámadott határozatot meg kell semmisíteni, és az első jogalap második részéről, a második jogalap harmadik részéről, valamint a harmadik jogalapról nem kell határozni.

A költségekről

120 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján a Törvényszék a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. A megtámadott határozat megsemmisítésére irányuló felperesi kérelem tekintetében a Bizottság pervesztes lett, és a felperes kérte a költségek viselésére kötelezését.

121 A számvitelért felelős tisztviselő 2009. december 10-i levelének megsemmisítése iránti kérelmet illetően emlékeztetni kell arra, hogy a Törvényszék úgy határozott, hogy e kérelemről már nem szükséges határozni, és a költségekről később határoz (a fenti 16. pont). Az eljárási szabályzat 87. cikkének 6. §-a értelmében, ha az eljárás okafogyottá válik, a költségekről a Törvényszék szabad mérlegelése szerint határoz. A Törvényszék úgy véli, hogy a jelen ügyben úgy méltányos, ha a Bizottság viseli a számvitelért felelős tisztviselő levelének megsemmisítése iránti kérelemmel kapcsolatos költségeket is.

122 A Törvényszék ezért a Bizottságot kötelezi valamennyi költség viselésére.

A fenti indokok alapján

A TÖRVÉNYSZÉK (harmadik tanács)

a következőképpen határozott:

1) **A Törvényszék az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/39.129 – „hálózati transzformátorok”-ügy) 2009. október 7-én hozott C (2009) 7601 végleges bizottsági határozatot az Alstomot érintő részében megsemmisíti.**

2) **A Törvényszék az Európai Bizottságot kötelezi a költségek viselésére.**

Czúcz Labucka Gratsias

Kihirdetve Luxembourgban, a 2014. november 27-i nyilvános ülésen.

Aláírások